

Waldemar Woźniak

Komuniakt z badań: aglutynacja psychiczna świata

Łódzkie Studia Teologiczne 1112, 367-368

2002/2003

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Część druga książki (s. 53–158) dostarcza nam w sposób zadowalający zasób wiadomości z zakresu psychologii klinicznej: typologia osobowości zaburzonej (osobowość – psychasteniczna, unikowa, zależna, nerwicowa, nieadekwatna, bez dogmatu, fanatyczna, schizoidalna, paranoidalna, schizotypowa, pograniczna, epileptoidalna, anankastyczna, czyli obsesyjno-kompulsywna, bierno-agresywna, hysteroidalna, narcystyczna, cykloidalna, antyspołeczna); samobójstwa i depresje; zespoły psychoorganiczne; zaburzenia spowodowane środkami psychoaktywnymi i alkoholem; nerwice; paranoja i reakcje paranoiczne; zaburzenia odżywiania się, snu i seksualne; starzenie się i zaburzenia psychiczne wieku podeszłego.

Trzecia część książki (s. 159–207) jest zatytułowana *Psychologia penitencjarna*, moim zdaniem została również (podobnie jak pierwsza) potraktowana zbyt pobieżnie, na zasadzie wyjaśnienia podstawowych terminów; a nie dowiadujemy się niczego o funkcjonowaniu jednostki w izolacji więziennej.

Podniesione uwagi krytyczne sprawiły, że w czasie pisania tej recenzji sięgnąłem po inną książkę: M. Ciosek, *Psychologia sądowa i penitencjarna*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 2001, ss. 340. Oto jej treść: a) psychologia sądowa (proces socjalizacji i jego zaburzenia, kryminologiczne teorie przestępczości, psycholog w procesie karnym, psychologia zeznań, diagnoza psychologiczna i ekspertyza psychologiczno-sądowa, wybrane psychologiczne metody diagnostyczne); b) psychologia penitencjarna (kara kryminalna i kara pozbawienia wolności, narodziny i rozwój instytucji więziennej, zróżnicowanie społeczności więźniów, przystosowanie się człowieka do środowiska więziennego i psychologiczne następstwa izolacji więziennej, podkultura więzienna i jej przejawy, personel więzienny, więźniowie i funkcjonariusze więzienni, izolacja więzienna i pozawięzienne formy izolacji jako sytuacje trudne).

Pożyteczne wydaje się studiowanie treści tych dwóch książek jednocześnie, ponieważ J. Szostak kładzie nacisk na problematykę kliniczną, natomiast M. Ciosek na psychologiczne problemy sądowo-penitencjarne.

ks. Waldemar Woźniak

KS. WALDEMAR WOŹNIAK

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego
Warszawa

KOMUNIKAT Z BADAŃ: AGLUTYNACJA PSYCHICZNA ŚWIATA ZAKŁADÓW IZOLACYJNYCH

Profesor Gościmierz Geras (psycholog) w 1967 r. został aresztowany przez Służbę Bezpieczeństwa, a następnie skazany na 6,5 roku więzienia za poparcie swoim podpisem w Paryżu propozycji powołania międzynarodowej organizacji o nazwie Rada Jedności Europy Wschodniej oraz za posiadanie literatury emigracyjnej o treści historycznej i społeczno-politycznej (w 1991 r. został uniewinniony przez Sąd Najwyższy RP). Gdy był osadzony w więzieniu przeprowadzał nielegalnie badania nad percepcją przez więźniów kary pozbawienia wolności, nad reakcjami obronnymi więźniów i nad metodami psychoterapii procesów deprywacji sensorycznej. Wykrył on u więźniów

zachodzenie procesu psychicznego pomijanego przez literaturę psychologiczno-penitencjarną i nazwał go procesem aglutynacji psychicznej świata więźniów¹.

W *Słowniku wyrazów obcych* znajdujemy wyjaśnienie słowa „aglutynacja”². W biologii i medycynie oznacza ono skupianie się i zlepianie rozproszonych równomiernie w płynnym środowisku komórek, np. bakterii, pierwotniaków, krwinek, zachodzące pod wpływem zawartych w osoczu krwi ciał białkowych – aglutynin.

Profesor Geras przez aglutynację psychiczną świata więźniów rozumie mentalnościowe zawężanie świata do świata więzień oraz narastający u długoletnich więźniów proces swoistej nierealności świata zewnętrznego³.

Jako uczeń prof. G. Gerasa i psycholog kryminologiczny kontynuuję badania dotyczące przedstawianej tutaj aglutynacji – metodą obserwacji uczestniczącej w zakładzie poprawczym i schronisku dla nieletnich. Dochodzę do wniosku, że proces ten rozpoczyna się już w zakładzie poprawczym. W umyśle młodocianego przestępcy powstaje przekonanie, że ma pewien zakres „wiedzy” (tzw. więziennej i przestępczej), której nie ma nawet najbardziej inteligentny człowiek „z wolności”. Wychowanek zakładu często charakteryzuje się nieprzystosowaniem rodzinnym, szkolnym i rówieśniczym. Do tej pory w jego strukturach poznawczych była wdrukowana informacja, że jest gorszy od swoich rówieśników. Kiedy w czasie przepustki spotyka się z nimi, opowiada o życiu zakładowym, zauważa, że jest w centrum zainteresowania. Zaczyna również uruchamiać mechanizm racjonalizacji, który podpowiada mu, że można być mistrzem w różnych dziedzinach, w tym również w „sztuce przestępczej”. Po pewnym czasie zauważa, że nie radzi sobie już na wolności. Z jednej strony za nią tęskni, ale bezpieczniej czuje się w środowisku zakładowym. Niejednokrotnie można spotkać wychowanaka zakładu poprawczego, który pragnie jak najszybszego umieszczenia go w zakładzie karnym i stania się recydywistą.

Przedstawione powyżej treści ukazują skutki (tylko niektóre) aglutynacji psychicznej. W celu zapobiegania im, środowisko zakładowe winno utrzymywać stały kontakt ze środowiskiem pozazakładowym.

Można przypuszczać, iż podobny proces (oczywiście w zmienionej formie) zachodzi np. w niektórych sektach i grupach młodzieżowych. Przykładowo – w grupie narkomanów świat zostaje zawężony do świata narkotyków; niemalże każda rozmowa dotyczy szeroko pojętej narkomanii i problemów z nią związanych. Narkoman dochodzi również do wniosku, iż otaczający go świat odznacza się nierealnością.

Aglutynacja psychiczna (lub proces ją przypominający) w każdej grupie społecznej prowadzi do zablokowania rozwoju osobowościowego i społecznego.

¹ G. Geras, S. Ślaski, W. Woźniak, *Psychologia sądowa i penitencjarna*, w: *Wydział Filozofii Chrześcijańskiej na ATK*, red. J. Bielecki, J. Krokos, Wyd. UKSW, Warszawa 2001, s. 299.

² *Słownik wyrazów obcych*, PWN, Warszawa 1980, s. 11.

³ G. Geras, S. Ślaski, W. Woźniak, dz. cyt., s. 199.